

DR. DOMONKOS JÁNOS

ny. iskolaigazgató, irodalomtörténész

Budapest

Látogatás Bécsben, a Waldorf-iskolában

– A NEVELÉS DÖNTŐ TÉNYEZŐJE: A PEDAGÓGUS –

Két évtizede folynak hazánkban pedagógiai kísérletek. A jó elképzelések kiállják az idő próbáját. Szerencsére – és sok áldozatos pedagógus jóvoltából – a kísérleti stádiumból egyre-másra a gyakorlati pedagógia szintjére emelkedtek a hajdani kezdeményezések.

Az iskola, melyről az alábbiakban szó lesz, nem holmi kísérlet, hanem bizonyított, ki-próbált pedagógiai gyakorlat. Emberközpontú, vonzó gyermek, szülő és pedagógus számára egyaránt.

A Waldorf-iskoláról van szó, melyből jó néhány Ausztriában működik s világszerte több százra tehető a számuk.

Dr. Rudolf Steiner, osztrák polihisztor, aki Kraljevecben, az akkori Magyarországon született (1861), lehetőséget kapott 1919-ben Emil Molttól Stuttgartban a „Waldorf-Astoria” cigarettagyár igazgatójától, hogy a dolgozók gyerekei részére beindíthassa az első Waldorf-iskolát.

Mostanában Magyarországra visszatért a Waldorf-pedagógia, hisz 1926-tól már hét éven keresztül sikeresen működött az első ilyen budapesti iskola. Legújában ugyanis 1988-ban Solymáron létesítettek Waldorf-intézményt; Waldorf-óvodát, majd egy évvel ezelőtt egy iskolát is. Az egyelőre csupán két, első és második osztályból álló Waldorf-iskola Solymáron, a művelődési házban működik.

Nemrégiben Nechay György, a bécsi „Friedrich Eymann-Waldorfschule” tanára meghívására tanulmányozhattuk a Waldorf-pedagógiát, személyesen győződve meg arról, mi a jó, a szép az ilyen típusú iskolában, hogyan lehet emberibb módszerekkel elősegíteni a gyermekek testi és szellemi épülését. A Waldorf-pedagógia sok elemét, szemléletmódját, logikáját átvehetjük. Mindaz, amit ott Bécsben látunk, hallottunk, jó hatással lehet a mi pedagógiai gyakorlatunkra is.

Főként a személyiségnevelést, a gyermek harmonikus testi-lelki-szellemi fejlődését tartja szem előtt. A Waldorf-iskolai tanítási cél nem egy világnézetileg színezett, különleges tananyag elsajátítása, hanem az életre nevelés, a gyermekekben szunnyadó képességek kifejtése. Szabad nevelést csak teljesen független pedagógusok nyújthatnak. Saját körükből választják az intézmény vezetőit is, akik a hatóságokkal tartják – az általában gyümölcsöző – kapcsolatot.

Hogyan foglalkoznak a gyerekekkel? – Mintegy 20-25 fiú és lány vesz részt egy-egy osztály foglalkozásán. A gyerekek jól érzik magukat: a tanulást, az iskolát játsszák. A gyengébbek felzárkóztatásában a közösség erejére támaszkodnak. Életszerű a hangulat. Egy kicsit „rosszalkodhatnak” is. Ettől nem jön méregbe a pedagógus. Az osztálymunka frontális, mégis minden tanulóra kiterjedő az egyéni szereplés. Szorongásnak nyomát sem tapasztalni. Gyakran volt viszont sikerélmény. Tankönyv nincs. Persze hozzájuthatnak más iskolákban használatos „rendes” tankönyvekhez. A különböző könyvek számukra használható részét nevelőjükkal együtt kiválogatják. Ebben az iskolában elsősorban a nevelő feje a könyvtár.

Miként értékeli a tanulók munkáját? – Hiányzik az osztályzás. Nem akarják tudatlanságukban tettenérni a gyermekeket. Végül is a teljes tanulmányi idő alatt egyszer diplomamunkát

készítenek. Ekkor a diákok nemcsak azért izgulnak, hogy milyen minősítést kapnak, hanem főként azért, hogy ne hozzanak szégyent arra a nevelőre, aki kisgyerekkoruk óta foglalkozik velük, akinek olyan sokat köszönhetnek.

Milyen nevelőkre van itt szükség? – A pedagógusokat nagyon megválogatják. A Waldorf-pedagógia ismeretét igazolóló végzettség kell, és még sok más. A pedagógusok itt nem elsősorban anyagi megfontolásból vállalják hivatásukat (bár tisztességesen megfizetik őket!). Ők vallják, azért vannak, hogy tanítványaik többek legyenek, mint tanítóik!

Az intézményes nevelés döntő tényezője: a pedagógus. Elsődlegesnek tartják a nevelőmunkát, amelyhez nélkülözhetetlen a sokrétű ismeret. A nevelő és a gyermek viszonya 8 éven keresztül formálódik, alakul. Az ún. „osztálytanár” a 8. osztályig kíséri az osztálycsaládot. A felvételtkor nem kizárólag jó tanulókat vesznek fel, hanem osztályonként két olyant is, kiket – nyilvános megítélés szerint – gyógypedagógiában kellene részesíteni. Az elsőtől a nyolcadik osztályig minden tárgyat művészi, illetve művészeti megközelítéssel, a testi-lelki kreativitás fejlesztésével oktatnak. A 9-től a 12. osztályig a főtantárgyakat egyetemi végzettségű tanárok vagy kiemelkedő pedagógiai képességekkel rendelkező kutatók, művészek, ipari vállalkozók oktatják. Fontos lelki táplálékként és a természettel való bensőséges viszony ápolásaként megünneplik évenként: a Szent Mihály-napot, a karácsonyt, a húsvétot és a Szent Iván-éjt.

Kezdetből fogva tanulnak idegen nyelveket. A két idegen nyelv közül az egyik mindenütt az orosz. A nyolc osztály befejezését követően 3 hetes mezőgazdasági munkán vesznek részt. Parasztgazdaságokban szereznek gyakorlatot állattartásból és más tevékenységekből.

Melyek a hatékony tanítás, tanulás sajátosságai? – Segítségét jelent a rendszeres tanár-szülői együttműködés. Hetenként többórás tanári konferencia, valamint a szülőközösség erkölcsi és anyagi támogatása.

A tanterv szerint anyag kidolgozása részben a gyerekekkel együtt történik, a tankönyv felhasználása nélkül. Az úgynevezett „szakasz” és a 3-4 hetes időszak, melyben naponként délelőtt 8–10-ig az úgynevezett „főtantárgy” (magyar, német, történelem, matematika stb.) oktatása történik. Majd 20 perces szünetet követően a folyamatos gyakorlást igénylő tantárgyak következnek. Minden szakasz végén – osztályzás helyett – egy „havi ünnepség” következik, mely teljesen nyilvános. Minden tanuló – szorgalmától függően – egy választott vagy kijelölt anyagrészből tart 5-8 perces beszámolót. Bizonyítvány helyett egy több oldalas értékelést (általános és tantárgyak szerinti jellemzést, tanácsadást) kapnak borítékban a tanulók.

A Waldorf-iskolában nincs osztályzás, tehát nincs buktatás vagy leghagyás sem. Ez a bizalom – hogy a gyengéket vagy éppen „tudatlanokat” is továbbviszik magukkal – a tizedik év körül igazolódik. A gyerekek erre az időre behozzák lemaradásaikat.

Idézzük Rudolf Steinernek egy figyelemre méltó mondatát: „A nevelésben három eszköz alkalmazható sikeresen: a büntetés, a becsvágy felkeltése és a szeretet. Ami az első kettőt illeti, erről a Waldorf-iskola lemond.” Ami a büntetést és a becsvágyat illeti: mindkettő sajátossága, hogy rövid távon hatékony, de a személyiség hosszú távú kibontakozásába gátlásokat épít be, eltorzíthatja.

Nechay György bécsi tapasztalatai szerint a Waldorf-iskolában végzett személyek biográfijából kitűnő érték, hogy „életcéljuk középpontjában javarészt az anyagi jólét vagy a karrier helyett egyfajta önzetlen önmegvalósítás áll, mely átlagon felüli családi és szakmai felelősségtudattal párosul.”

Kérdés, hogy élnek-e az önállósodásra törekvő hazai iskolák azzal a lehetőséggel, a Waldorf-pedagógia szemléletmódjával, melyek mindenképpen termékenyítő hatással lehetnek már a mostani pedagógiai gyakorlatunkra is?

Nem titok: szeretnénk egyszer mi is eljutni oda, hogy ilyen rendszerű iskolákban is tanulhassanak gyermekeink.